

מדות הכה סדר וצא פסוקי [כח, יג]

פסוקי מדרש

תרגום

ועיף. כן ברוד וכן ביעקב שוכו לראות כבודו במקום הקודש.

פרשה סט א [כח, יג] והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' וגו'.

לכרי יוסי בר זמרא פתח, (תהלים סג ב) כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים, ר"א בשם ר' יוסי בר זמרא, צמאה לך נפשי כמה לך אמר ר' איבו בפמחות הללו שהן מצפין

רש"י

פס"ט א כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים אמר ר' איבו בפמחות הללו שהן מצפין למים. כמנהג כמהים ופטורים בולין בלע"ז. בשם שנפשי צמאה לך כן רמ"ח אברים שיש בי צמאים לך היכן בארץ ציה בלי מים. נהיומו צמדנר יהודה וכו' מדנר בעקב.

די מלכא אנון יקים אלה שמא מלכא די לעלמין וגו'.

והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' וגו'.

כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים, ר"א בשם ר' יוסי בר זמרא, צמאה לך נפשי כמה לך אמר ר' איבו בפמחות הללו שהן מצפין למים. רבנן אמר

ועודא היכן נפשי ובשרי לך כל כך בארץ ציה מים כאשר עתה נעשית מאי אשר שם משתה אל ארץ ציה ועיף בלי מים קדושת השכינה הנמשכה

מתנות בהנה

נצב עליו

כ ר' חמא בר חנינא פתח, (משל"ס) כחול פברזל יחד, אמר ר' חמא בר חנינא יאין ספון מתחדדת אלא בירף של חבריה, כך אין תלמיד חכם מתחדד אלא בחברו. פרזל פברזל יחד ואיש יחד פני רעהו, איש זה יעקב, פיון שעמד אבינו יעקב איש יחד פני רעהו שנתחדד עליו השכינה והנה ה' נצב עליו.

בסכך מתחדד ומשתבח וכן התורה אין נקנית אלא בחבורה כמ"ש וקנה לך חבר ועי תענית ד' איש זה יעקב, עמ"כ וגם אברהם ויצחק נקראו איש, וכאן הכוונה שנקרא איש יחד שנתחדד עם השכינה וכמ"ל פס"ח ס"ג יעקב חבל נחלתו והחוט המשולש וכו' וכמ"ש תהדרו בשמחה את פניך וכמ"ש שנקרא הקב"ה רעך ורע אביך עיין שמ"ר ר"פ כ"ה, ג כך בתחלה והנה מלאכי, ע"ל ס"פ ס"ח ויק"ר פכ"ט ויש ס"ב פ"א פל"ה ועי' חולק צ"ב שמ"ר פל"ב ס"ד ר' חיא רבה דר' ינאי וכמ"ל פס"ח ס"י י"ב עולים ויורדים בו דאולי לשיטתיה. על הסלם נחא, כמ"ש וראשו מגיע השמימה וע"ז אמר והנה ה' נצב עליו על הסולם שעל השמים כבודו, אך למ"ד על יעקב ענינו שהוא מתקיים עליו להצילו מרעתו וכמ"ש ר' יוחנן, ותיקון לשון המדרש אלא למ"ד על יעקב מה שכי' והנה ה' נצב עליו מתקיים עליו כנ"ל הרשעים מתקומין לקמן פ"ס"ט ס"ד.

כ ר' חמא בר חנינא פתח, (משל"ס) כחול פברזל יחד, אמר ר' חמא בר חנינא יאין ספון מתחדדת אלא בירף של חבריה, כך אין תלמיד חכם מתחדד אלא בחברו. פרזל פברזל יחד ואיש יחד פני רעהו, איש זה יעקב, פיון שעמד אבינו יעקב איש יחד פני רעהו שנתחדד עליו השכינה והנה ה' נצב עליו.

ג אמר ר' אבהו משל לכן מלכים שהנה ישן על גבי עריסה והיו זבובים שוכנים עליו וכיון שבא מניקתו שחה עליו מניקתו וברחו מעליו, כך בתחלה והנה מלאכי אלהים עלים ויורדים בו, פיון שנתגלה עליו הקדוש פרופה הוא פרחו מעליו, ר' חיא רבה דר' ינאי חד אמר עליו על סלם, וחד אמר עליו על יעקב, מאן דאמר עליו על הסלם, נחא, אלא למאן דאמר עליו על יעקב מן מתקים עליו, אמר ר' יוחנן יתרושעים מתקמין על אלהיהם (פראשית מא א) ופרעה חלם והנה עמד על היאר, אבל

נחמד למראה

פס"ט ג מי מתקים עליו אמר ר' יוחנן הרשעים מתקמין על אלהיהם ופרעה חלם והנה עמד על היאר וכו', עיין בפירוט מתנות בהנה, ע"פ מדרש זה ינאי מה שקשה נענין תלמו של פרעה שפרעה חלם שהיה עומד בעלמו על היאר וכשפיר חלוט ליוסף אמר הנני עומד על שפת היאר וקשה למה לא אמר על היאר כמו חלוטו של פרעה וסרלו לו מן העמים כללום כי הוא הכל שאס הוא חלוט היאר הוא עומד על גבי חלוטו, לכן כאשר קטר ליוסף לא אמר על היאר מפני הנוטה שאמר לו יוסף למה חתם מחוק רוחו לחלוט מאחר שאסה עומד עליו, לכן שיה ואמר הנני עומד על שפת היאר.

ידי משה

ג מי מתקים עליו, ג"ל פירושו כי לעיל פליגי נמי אותן כי אמוראי דהיינו רבי חייא ורבי ינאי עיין שם וגם שם הקשו זה הקושיא באמרם שאין שייך עלייה וירידה ביעקב כי כל חלוט דרך הטבע כמו שאחז"ל שאין מראין לאדם פילא בקופא דמחטא משום זה פירושו לעיל למ"ד עולים ויורדים ביעקב לא נחא וכן כאן הוקשה להם זה בשלמא שהקדוש ברוך הוא נצב על הסולם נחא שיוכל להיות לשכר את הארון כמו יושב על כסא אבל שיעמוד על יעקב זה דבר משולל ומניעה אפילו אדם על אדם וא"כ אין בזה משום כדי לשכר את הארון לוי"א מי יעקב מחלומי של פרעה ששם אצלו ומשום זה לא היה ה' נצב

מתנות בהנה

ועיין בעיקרה נפ"ז ומטע דעמך, על הסלם נחא, והוא כלשון בני אדם, מי מתקים עליו, אין יכול על לשון בני אדם לומר שיתקומם עליו, מי מתקים, נעקדה ואנ"ל נרס שהוא מתקים בנימוח ולא כלשון תמים וקצונה חתם היא.

חידושי הרש"י

יעקב איש יחד כו', יתכן שדרוש חיבת יחד למעלה ולמטה (עמשי"כ לעיל פכ"ב אות ג') ופי' ואיש יחד י"ל יחיד או יחד פני רעהו שנתחדדה כו'.

מטע שיתחלם זה והוא פילא בקופא דמחטא לזה מתרץ ר"י ואמר שהכתוב משנה חלומי של יעקב מחלומי של פרעה ששם אצלו אהרה הכתוב כאן, והנה ה' נצב עליו אבל לעולם אין פירושו עליו ממש על גביו אלא אצלו ומשום זה לא היה ה' נצב